

ТИПОВА ПРОГРАМА підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Соціальна інженерія та підтримка в освіті»

Розробник(и): ГО «ПУХ ОСВІТА», ЄДРПОУ 43807082

Рецензент(и): директор ГО "ПУХ ОСВІТА" Данєва А. О.

Термін дії програми: з 2025 до 2030 року

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність типової програми - Програма актуальна для вирішення конфліктів, запобігання девіантній поведінці та підтримки вразливих груп учнів.

Цільова група: Соціальні педагоги, вихователі, педагоги-організатори та класні керівники.

Обсяг (тривалість): Загальний обсяг підвищення кваліфікації за цією програмою в межах одного освітнього циклу становить від 2 до 30 годин (0,06-1 кредит ЄКТС) та визначається індивідуально залежно від кількості обраних слухачем освітніх компонентів (тем). Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. У кожному випадку у сертифікаті зазначається фактично пройдений обсяг годин та тематика навчання.

Особливості реалізації програми - Програма має модульну структуру та реалізується у вигляді окремих освітніх циклів. У межах одного освітнього циклу слухач обирає одну або кілька тем відповідно до власних освітніх потреб. Кожна тема є логічно завершеним освітнім компонентом та може реалізовуватися автономно. Підсумковий обсяг підвищення кваліфікації в межах одного циклу формується шляхом накопичення обраних тем і становить від 2 до 30 годин. Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. За результатами кожного освітнього циклу видається окремий документ про підвищення кваліфікації із зазначенням фактично пройдених годин та тематики навчання.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: дистанційна

Мета підвищення кваліфікації - Вдосконалення професійних навичок соціально-педагогічного супроводу.

Завдання підвищення кваліфікації:

- Вивчення методів медіації в закладі освіти
- Опанування технік роботи з кризовими сім'ями
- Розробка програм профілактики негативних явищ

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- соціальна
- комунікативна
- правова

Очікувані результати підвищення кваліфікації: Педагоги зможуть ефективно виступати посередниками в конфліктах та створювати умови

для соціалізації кожного учня.

Оцінювання результатів підвищення кваліфікації - Оцінювання здійснюється на основі виконання рекомендованих практичних та самостійних завдань, участі в проектній діяльності, тестування або підсумкової роботи відповідно до програми.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації - Сертифікат або свідоцтво про підвищення кваліфікації встановленого зразка із зазначенням теми, обсягу годин та кредитів ЄКТС відповідно до вимог законодавства

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Навчально-тематичний план відображає перелік можливих курсів (тем), що реалізуються в межах програми. Проходження всіх тем, наведених у плані, не є обов'язковим. Кожна тема є окремим освітнім компонентом і може реалізовуватися автономно.

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
1	Ефективна і безконфліктна комунікація, закономірності поведінки дитини та її емоцій	1	1-29	2-30
2	Особистий розвиток. Як стати відомим завдяки своїй працездатності.	1	1-29	2-30
3	Цькування в українській освіті. Питання та рішення.	1	1-29	2-30
4	Молоде покоління - підходи та приклади в психологічній роботі онлайн.	1	1-29	2-30
5	Емоційний інтелект вчителя. Стресостійкість у шкільному просторі.	1	1-29	2-30
6	Основи предметної нейрокорекції педагогічних працівників для соціальних педагогів та практичних психологів.	1	1-29	2-30
7	Протидія стресу та підвищення мотивації	1	1-29	2-30
8	Важливість та специфіка сексуального виховання в школі	1	1-29	2-30
9	Педагогічна творчість та креативність	1	1-29	2-30
10	Шляхи розвитку різнобічно розвиненої особистості школяра: методологічний аспект	1	1-29	2-30
11	Булінг. Протидія прояву насильницьких дій в освітньому середовищі.	1	1-29	2-30
12	Розвиток критичного мислення. Основи дебатів для проведення уроку.	1	1-29	2-30
13	Партнерська взаємодія у системі учитель-батьки-учні. Медіаграмотність у початковій школі.	1	1-29	2-30
14	Технології розвитку міжособистісного інтелекту. Ефективна взаємодія в освітньому середовищі.	1	1-29	2-30
15	Аутистичний спектр. Компетентнісна взаємодія в освітньому процесі.	1	1-29	2-30
16	Профілактика професійного вигорання педагогічних працівників в умовах інклюзивного навчання	1	1-29	2-30
17	Що таке СЕЕН? Соціально - емоційне та етичне навчання НУШ.	1	1-29	2-30

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
18	Упровадження методів критичного мислення на уроках.	1	1-29	2-30
19	Розвиток емоційно-етичної компетентності педагога.	1	1-29	2-30
20	Запобігання конфліктів та негативу у педагогічному колективі у форматі змішаного навчання	1	1-29	2-30
21	Міжособистісна компетентність педагога. Виховання зацікавленості до предмету.	1	1-29	2-30
22	Педагогічна компетентність. Встановлення успішного діалогу з учнями.	1	1-29	2-30
23	Як аналізувати та розуміти учня по почерку. Специфіка ознак почерку.	1	1-29	2-30
24	Творча самореалізація педагога у професійній діяльності.	1	1-29	2-30
25	Емоційна компетентність вчителя в умовах воєнного стану. Поведінка під час повітряних тривог.	1	1-29	2-30
26	Психолог в умовах воєнного стану. 5 клас НУШ.	1	1-29	2-30
27	Організації діяльності практичного психолога ЗЗСО у формі змішаного навчання в період воєнного стану з використанням інструментів Google та Microsoft 365	1	1-29	2-30
28	Конфліктологія. Ненасильницьке спілкування вчитель-учні. Перетворення конфлікту у діалог.	1	1-29	2-30
29	Запобігання та протидія домашньому насильству: психолого-педагогічний підхід.	1	1-29	2-30
30	Розвиток психологічної компетентності Педагога. Запобігання та протидія домашньому насильству.	1	1-29	2-30
31	Протидія емоційному вигоранню. Скриня ресурсних вправ	1	1-29	2-30
32	Емоційна компетентність, прийоми емоційної саморегуляції	1	1-29	2-30
33	Стрес-менеджмент та планування: як допомогти учням управляти своїм часом у воєнний період.	1	1-29	2-30
34	Адаптація учнів до навчання в умовах нестабільності: навички організації часу.	1	1-29	2-30
35	Емоційна саморегуляція педагога. Розвиток критичного мислення в сучасних реаліях освіти	1	1-29	2-30
36	Постановка цілей та пріоритетів та їх ефективне досягнення	1	1-29	2-30
37	Психологічна компетентність педагога. Формування зрілої та ресурсної особистості в учнів.	1	1-29	2-30
38	Особливості статевої освіти підлітків відповідно до їх психосексуального розвитку	1	1-29	2-30

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
39	Допомога учням оволодіти емоціями у період статевого дозрівання. Зменшення ризиків та розвиток почуття емпатії	1	1-29	2-30
40	Психологічна підготовка вчителів до дії під час повітряних тривог: емоційна стійкість та ефективність	1	1-29	2-30
41	Психоемоційний ресурсний стан вчителя в умовах сьогодення: практичні інструменти	1	1-29	2-30
42	Культура спілкування. Вчимося виявляти провокації та протидіяти їм	1	1-29	2-30
43	Культура спілкування. Вчимося виявляти провокації та протидіяти їм Психологія позитивної комунікації на уроках. Випередження потенційно конфліктних ситуацій та їх профілактика.	1	1-29	2-30
44	Психологічна стійкість педагога. Особистісне зростання. Ресурсна діяльність педагога.	1	1-29	2-30
45	Як педагогу залишатися ресурсним: розвиток психологічної стійкості та внутрішніх резервів	1	1-29	2-30
46	Вплив волонтерського руху на формування культури ненасильства	1	1-29	2-30
47	Інструменти арт-терапії сучасного вчителя НУШ у роботі з учнями	1	1-29	2-30
48	Емоційний інтелект у школі: кейси, практики, інструменти для мотивації та здорових відносин.	1	1-29	2-30
49	Розвиток емпатії: методи створення здорових стосунків у класі.	1	1-29	2-30
50	Психологічна підтримка жертв булінгу: інструменти для педагогів	1	1-29	2-30
51	Психологічна витривалість: курс ментального здоров'я та натхнення для сучасного педагога	1	1-29	2-30
52	Від співчуття до дії: як створити атмосферу психологічної безпеки у класі	1	1-29	2-30
53	Емоційна рівновага в навчанні: майндфулнес-практики для учнів і педагогів.	1	1-29	2-30

3. ЗМІСТ ТИПОВОЇ ПРОГРАМИ

Тема 2. Особистий розвиток. Як стати відомим завдяки своїй працездатності.

Ключові питання теми: Школа вимагає від вчителя постійного розвитку, вдосконалення його навичок та професійного зростання! Одним із головних чинників такого зростання є проектна співпраця з учнями, яка дає змогу налагодити контакт не тільки між вчителем і учнем, а також між своїми однолітками!

Тема 3. Цькування в українській освіті. Питання та рішення.

Ключові питання теми: інфоекспрес 'Цькування'; арсенал антибулінгових методик; презентація 'Антибулінгового воркбуку'.

Тема 4. Молоде покоління - підходи та приклади в психологічній роботі онлайн.

Ключові питання теми: Сьогодні, в умовах карантину, коли нас закликають залишатися вдома, ми маємо дослухатися і берегти себе та своїх рідних. Проте життя не зупиняється, молоді люди продовжують зустрічатися, закохуватися і розчаровуватися у першому коханні, багато хто страждає через обмеження свободи пересувань, де в кого проблеми з'явилися набагато раніше – потреби нашого психічного здоров'я не можна і не потрібно відкладати на 'потім'. Адже своєчасно отримана психологічна допомога є надзвичайно важливою. Саме тому психологи продовжують працювати в online-режимі. Чи є ефективною психотерапія он-лайн? Що потрібно мати, щоб працювати з психологом дистанційно? Про що свідчить статистичний звіт Державного інституту сімейної і молодіжної політики «Цифрові технології в молодіжній роботі» Представлення реальних кейсів он-лайн психотерапії з підлітками та молоддю: запит, діагностика, хід роботи, результат.

Тема 5. Емоційний інтелект вчителя. Стресостійкість у шкільному просторі.

Ключові питання теми: Робота з фотоколодою метафоричних асоціативних карт 'Коли ще звірі говорили...'

Тема 6. Основи предметної нейрокорекції педагогічних працівників для соціальних педагогів та практичних психологів.

Ключові питання теми: * ВПФ - головний предмет НЕЙРОПСИХОЛОГІЇ; * Розвиток ВПФ; * Основи діагностики; * Основи предметної НЕЙРОКОРЕКЦІЇ, згідно діагностики та вікового цензу...ПРАКТИЧНІ ВПРАВИ.

Тема 7. Протидія стресу та підвищення мотивації

Ключові питання теми: В сучасному світі кількість стресів невпинно зростає, проте якщо правильно рахувати і примножувати власні ресурси, то з стресових ситуацій можна навіть отримати вигоди. Виконуючи вправи, вчитимось розкривати власний потенціал.

Тема 8. Важливість та специфіка сексуального виховання в школі

Ключові питання теми: Сексуальне виховання - необхідна складова розвитку гармонійної особистості та захисту її прав. На тренінгу обговоримо такі теми: 1. Чому сексуальна освіта в школі є важливою. 2. Яким чином говорити з дитиною на теми, що стосуються сексуального розвитку. 3. Які існують ризики сексуального насильства над дитиною в онлайн просторі. 4. Які платформи та джерела можна використовувати фахівцям в роботі з темою сексуального виховання дітей та підлітків. 5. Як та де діти і підлітки можуть отримати допомогу та консультацію з тем, що стосуються сексуального виховання.

Тема 9. Педагогічна творчість та креативність

Ключові питання теми: можливість проявити творчі якості та характеристики, що спонукають до якісної переробки творчих здібностей з урахуванням сучасних діагностичних прийомів, проявляти ініціативу, генерувати ідеї, знаходити шляхи вирішення, брати за них відповідальність

Тема 10. Шляхи розвитку різнобічно розвинутої особистості школяра: методологічний аспект

Ключові питання теми: Увесь світ та Україна зокрема переживає в наш час кризу гуманітарних знань. Якщо її не подолати, ми ввійдемо в полосу війн та ненависті. У школі це можна помічати за ослабленою зацікавленістю школярів та бійків такими предметами, як література, музичне, образотворче мистецтво, особливо -- за невмінням та небажанням учнів читати. Необхідно долати ці моменти, заохочувати школярів до читання художньої літератури, сприймання віршів, музики, культури народу. Є методики, які допомагають рухатися в цьому

напрямку.

Тема 11. Булінг. Протидія прояву насильницьких дій в освітньому середовищі.

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває потребу в отриманні практичних знань та чітких, зрозумілих алгоритмів роботи, що дають змогу ефективного реагування в умовах виникнення ситуації шкільного насилля. Разом з тим необхідно врахувати важливість превентивних засобів щодо недопущення булінгу. Програма створена таким чином, щоб забезпечити спільне бачення усіма учасниками освітнього процесу та дати можливість організувати плідну співпрацю адміністрації з психологічною службою навчального закладу. Окрема увага приділяється висвітленню законодавчої бази та видів відповідальності за вчинення булінгу

Тема 12. Розвиток критичного мислення. Основи дебатів для проведення уроку.

Ключові питання теми: Критичне мислення - запорука виживання у 21 столітті. Доведено. Тому треба володіти ефективними інструментами його розвитку

Тема 13. Партнерська взаємодія у системі учитель-батьки-учні. Медіаграмотність у початковій школі.

Ключові питання теми: Програма побудована за такими розділами: Інформаційна грамотність; Цифровий етикет; Навички створення якісних медіапродуктів; Кібербулінг та толерантне спілкування у віртуальному світі; Принципи академічної доброчесності з колиски. Є методичні розробки готові до впровадження учителями. Програма апробована на прикладі реалізації грантового проекту 'Медіапазли' у тріаді НУШ 'учитель-батьки-учень'.

Тема 14. Технології розвитку міжособистісного інтелекту. Ефективна взаємодія в освітньому середовищі.

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває потребу в отриманні сучасних знань, умінь, технологій, що дають змогу швидко реагувати та вирішувати конфлікти в освітньому середовищі. Важливими кроками в цьому напрямку є: формування у здобувачів освіти здатності навичок ненасильницької комунікації, побудови конструктивного діалогу, усвідомлення власної значущості у миробудуванні, усвідомлення конфлікту як важливої та невід'ємної частини життя, створення особистої ефективної взаємодії у конфлікті.

Тема 15. Аутистичний спектр. Компетентнісна взаємодія в освітньому процесі.

Ключові питання теми: Суспільство на сучасному етапі свого розвитку відчуває потребу у побудові нових способів взаємодії з усіма його членами, а особливо з тими, хто має особливі потреби. Усі ми різні, по різному переживаємо свій сенс та місце у цьому світі. Але є те, що усіх нас об'єднує - це потреба в Іншому. Програма допоможе освітянам краще розумітися під час взаємодії з людьми аутистичного спектру, надасть практичні знання щодо такого феномену, як аутизм, та допоможе на основі чітких категорій визначати хто перед вами: людина з особливими потребами чи звичайна невихована особа.

Тема 16. Профілактика професійного вигорання педагогічних працівників в умовах інклюзивного навчання

Ключові питання теми: 1. Зміст поняття професійне вигорання. 2. Сучасні наукові дослідження професійного вигорання педагогів. 3. Способи та прийоми превентиви та подолання синдрому професійного вигорання в умовах інклюзивної освіти.

Тема 17. Що таке СЕЕН? Соціально - емоційне та етичне навчання НУШ.

Ключові питання теми: 1. Енергетична розмінка для звільнення енергії успіху; 2. Коротка вправа СЕЕН на ресурсність; 3. Структура СЕЕН: вправа для обговорення введення термінів: особистісний, соціальний, системний рівні 4. Проблемне питання про роль СЕЕН у шкільній програмі 5. Робота в групах: з'ясувати мету програми та її центральну категорію 6. Практика 'Заземлення' 7. Робота з цілями та категоріями СЕЕН 8. Дебрифінг

Тема 18. Упровадження методів критичного мислення на уроках.

Ключові питання теми: Зміст семінарського заняття інтегрує: 1 теоретичне обґрунтування розвитку креативного мислення в учнів на уроках гуманітарного циклу.; 2 критичне мислення як потужний фактор розвитку особистості; з'ясувати умови формування розвитку критичного мислення учня; 3 методичні поради щодо моделювання, конструювання сучасних уроків української мови та літератури відповідно до концепції та технології критичного мислення

Тема 19. Розвиток емоційно-етичної компетентності педагога.

Ключові питання теми: 1. Що повинен знати вчитель про академічну доброчесність: - Нормативно-правова база - Ціннісна основа - Вимоги до діяльності вчителя 2. Як розвивати культуру академічно доброчесного навчання у взаємодії між вчителем та учнем. 3. Як залучити батьків до розвитку культури академічної доброчесності.

Тема 20. Запобігання конфліктів та негативу у педагогічному колективі у форматі змішаного навчання

Ключові питання теми: сучасне суспільство перебуває на стадії супротиву щодо маргінальних особистостей, що проявляється на всіх рівнях - побутовому, під час навчання, на роботі. Відтак виникає потреба допомогти тим, хто стикнувся із упередженим ставленням до себе, подолати цей супротив, збагнути позитивне і негативне в явищі маргіналізації.

Тема 21. Міжособистісна компетентність педагога. Виховання зацікавленості до предмету.

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває потребу в отриманні практичних знань та умінь, потребу в зацікавленості дитини навчальним процесом. Запропоновані різноманітні підходи повністю відповідають вимогам часу та психології сучасного школяра, тому використання їх на уроках сучасно та своєчасно.

Тема 22. Педагогічна компетентність. Встановлення успішного діалогу з учнями.

Ключові питання теми: Проблеми не-слухання дітьми вчителів а вчителями дітей, відсутність культури сухання та сприйняття висловленого, говоріння 'на різних мовах' є суттєвими недоліками сучасного освітнього середовища. В умовах НУШ і школи взагалі вона може бути подолана через, поперше, її усвідомлення, по-друге, завдяки основним прийомам та навичкам уважного слухання та ведення діалогу.

Тема 23. Як аналізувати та розуміти учня по почерку. Специфіка ознак почерку.

Ключові питання теми: У сучасному суспільстві все більше матеріалів друкуються за допомогою клавіатури, і все менше люди пишуть від руки. Проте, написання саме від руки є важливим фактором тренування дрібної моторики, що позитивно впливає на розвиток мозоку і формування індивідуально-психологічних, у тому числі і інтелектуальних якостей дитини. Під час нашої лекції її учасники в доступній формі будуть

ознайомлені із особливостями формування навички письма у дітей та підлітків, проблем 'поганого' почерку та шляхів його виправлення, окремих ознак почерку, що можуть свідчити про наявність тих, чи інших психофізіологічних проблем.

Тема 24. Творча самореалізація педагога у професійній діяльності.

Ключові питання теми: можливість проявити творчі якості та характеристики, що спонукають до якісної переробки творчих здібностей з урахуванням сучасних діагностичних прийомів, проявляти ініціативу, генерувати ідеї, знаходити шляхи вирішення, брати за них відповідальність

Тема 25. Емоційна компетентність вчителя в умовах воєнного стану. Поведінка під час повітряних тривог.

Ключові питання теми: 1. Спілкування та стосунки як головний компонент переживання важких часів 2. Емоції та вміння розуміти себе 3. Мотивація. Нагорода і небезпека 4. Стійкість як важливий ресурс. Звідки брати сили? 5. Можливості. Самодисципліна, самомотивація. Що я можу? 6. Єднання. Партнерство 7. Сенс. Для чого це все? Гідність, мудрість, вірність собі

Тема 26. Психолог в умовах воєнного стану. 5 клас НУШ.

Ключові питання теми: Сучасна освіта вимагає реконструкції та зміни, викладачі є носіями змін та гарантами поширення знань, умінь та навичок; практичні поради як зробити онлайн заняття ефективним, з психологічними комфортом учасників освітнього процесу

Тема 27. Організації діяльності практичного психолога ЗЗСО у формі змішаного навчання в період воєнного стану з використанням інструментів Google та Microsoft 365

Ключові питання теми: Сучасні тенденції в освітньому процесі викликані, не тільки реформуванням його змісту, а й особливостями навчально-виховного процесу в умовах воєнного стану, акцентують увагу практичного психолога на удосконаленні його форм та методів роботи з усіма учасниками навчально-виховного процесу. Це, у свою чергу, свідчить про те, що психолог має стати більш мобільним, готовим до викликів сьогодення та бути 'інформатизованим'.

Тема 28. Конфліктологія. Ненасильницьке спілкування вчитель-учні. Перетворення конфлікту у діалог.

Ключові питання теми: осмислення, прийняття до уваги і пропрацювання потреб учасників з метою забезпечення екологічної взаємодії між собою та вміння ефективно вирішувати суперечки

Тема 29. Запобігання та протидія домашньому насильству: психолого-педагогічний підхід.

Ключові питання теми: Категоріально-термінологічним апарат психології домашнього насилля, ознайомлення із особливостями різних видів насилля, способами профілактики та захисту від насилля в сім'ї.

Тема 30. Розвиток психологічної компетентності Педагога. Запобігання та протидія домашньому насильству.

Ключові питання теми: Категоріально-термінологічним апарат психології домашнього насилля, ознайомлення із особливостями різних видів насилля, способами профілактики та захисту від насилля в сім'ї.

Тема 31. Протидія емоційному вигоранню. Скриня ресурсних вправ

Ключові питання теми: швидко відновити ресурси, знайти опору та розуміти свої мотиви - необхідні вміння сучасного педагога; поглиблюватимемо знання про вміння вистояти в складних ситуаціях та формуватимемо навички ресурсності

Тема 32. Емоційна компетентність, прийоми емоційної саморегуляції

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває гостру потребу у розпізнанні емоцій та вміння ними керувати та пізнанні навичок, що цьому сприятимуть

Тема 33. Стрес-менеджмент та планування: як допомогти учням управляти своїм часом у воєнний період.

Ключові питання теми: Тайм-менеджмент в системі освіти: виклики, сучасні реалії та перспективи. Принципи тайм-менеджменту. Адаптовані методики тайм-менеджменту в системі шкільної освіти. Автоматизовані завдання.

Тема 34. Адаптація учнів до навчання в умовах нестабільності: навички організації часу.

Ключові питання теми: Тайм-менеджмент в системі освіти: виклики, сучасні реалії та перспективи. Принципи тайм-менеджменту. Адаптовані методики тайм-менеджменту в системі шкільної освіти. Автоматизовані завдання.

Тема 35. Емоційна саморегуляція педагога. Розвиток критичного мислення в сучасних реаліях освіти

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває гостру потребу у розпізнанні емоцій та вміння ними керувати та пізнанні навичок, що цьому сприятимуть

Тема 36. Постановка цілей та пріоритетів та їх ефективне досягнення

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває потребу у нових та якісних знаннях, що допомагають формувати мислення, що дозволяє зростати і формувати зрілу та ресурсну особистість з чіткими пріоритетами та цілями згідно з власними цінностями

Тема 37. Психологічна компетентність педагога. Формування зрілої та ресурсної особистості в учнів.

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває потребу у нових та якісних знаннях, що допомагають формувати мислення, що дозволяє зростати і формувати зрілу та ресурсну особистість з чіткими пріоритетами та цілями згідно з власними цінностями

Тема 38. Особливості статевої освіти підлітків відповідно до їх психосексуального розвитку

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває потребу в отриманні практичних знань щодо статевого виховання дітей та підлітків. Знання характерних особливостей психосексуального розвитку допоможе зрозуміти коли і які знання потрібно формувати у дитини щодо її сексуальності. Про які ризики мають бути попереджені підлітки. На які прояви поведінки дітей слід звернути увагу, і як педагогам правильно реагувати.

Тема 39. Допомога учням оволодіти емоціями у період статевого дозрівання. Зменшення ризиків та розвиток почуття емпатії

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває потребу в отриманні практичних знань щодо статевого виховання дітей та підлітків. Знання

характерних особливостей психосексуального розвитку допоможе зрозуміти коли і які знання потрібно формувати у дитини щодо її сексуальності. Про які ризики мають бути попереджені підлітки. На які прояви поведінки дітей слід звернути увагу, і як педагогам правильно реагувати.

Тема 40. Психологічна підготовка вчителів до дії під час повітряних тривог: емоційна стійкість та ефективність

Ключові питання теми: 1. Спілкування та стосунки як головний компонент переживання важких часів 2. Емоції та вміння розуміти себе 3. Мотивація. Нагорода і небезпека 4. Стійкість як важливий ресурс. Звідки брати сили? 5. Можливості. Самодисципліна, самомотивація. Що я можу? 6. Єднання. Партнерство 7. Сенс. Для чого це все? Гідність, мудрість, вірність собі

Тема 41. Психоемоційний ресурсний стан вчителя в умовах сьогодення: практичні інструменти

Ключові питання теми: Сучасні реалії умов діяльності вчителів в Україні потребують постійної психологічної підтримки та уваги до їх психологічного стану. Зокрема педагогу важливо підтримувати на високому рівні ресурсність, щоб мати спроможність працювати з дітьми. Вчитель в умовах навчання під час війни має бути підтримкою для дітей, тому задля цього дуже важливо мати здоровий психоемоційний стан. Задача психологів регулярно працювати з вчителями та надавати їм важливі інструменти підтримки свого ментального здоров'я.

Тема 42. Культура спілкування. Вчимося виявляти провокації та протидіяти їм

Ключові питання теми: знаючи про помилки, які не дають змоги ефективно спілкуватись, ми отримуємо на них вплив; вчитимось випереджувати потенційно конфліктні ситуації та профілактикувати їх

Тема 43. Культура спілкування. Вчимося виявляти провокації та протидіяти їм Психологія позитивної комунікації на уроках. Випередження потенційно конфліктних ситуацій та їх профілактика.

Ключові питання теми: знаючи про помилки, які не дають змоги ефективно спілкуватись, ми отримуємо на них вплив; вчитимось випереджувати потенційно конфліктні ситуації та профілактикувати їх

Тема 44. Психологічна стійкість педагога. Особистісне зростання. Ресурсна діяльність педагога.

Ключові питання теми: Сучасна школа потребує рефрешу, оновлення навичок для подальшої праці та зростання

Тема 45. Як педагогу залишатися ресурсним: розвиток психологічної стійкості та внутрішніх резервів

Ключові питання теми: Сучасна школа потребує рефрешу, оновлення навичок для подальшої праці та зростання

Тема 46. Вплив волонтерського руху на формування культури ненасильства

Ключові питання теми: 1. Вступ - знайомство з ГО «Не цькуй» та її місією. 2. Історія створення - короткий огляд заснування організації. 3. Основні напрямки роботи - психологічна підтримка, освітні кампанії, тренінги. 4. Волонтерська діяльність - роль волонтерів у поширенні ідеї ненасильства. 5. Психологічна підтримка - як працюють з постраждалими. 6. Залучення громади - співпраця з освітніми установами та місцевими громадами. 7. Результати роботи - показники ефективності та зміни в громадах. 8. Заключення - заклик до об'єднання

для створення безпечного середовища.

Тема 47. Інструменти арт-терапії сучасного вчителя НУШ у роботі з учнями

Ключові питання теми: Сучасні методи арт-терапії ефективно вирішують проблеми порушення емоційного стану, підвищеного рівня стресу, тривожності за допомогою різноманітних видів образотворчої діяльності. Використовуючи інструменти та техніки арт-терапії вчитель може м'яко допомогти учням покращити їх ментальний стан, сприяти соціальній адаптації до навчання, налагодити міжособистісну взаємодію в класі, розвивати ціннісні соціальні навички та особистісну ідентичність кожного учня.

Тема 48. Емоційний інтелект у школі: кейси, практики, інструменти для мотивації та здорових відносин.

Ключові питання теми: 1. Вступ до емоційного інтелекту: основи та значення для школи. 2. Усвідомлення емоцій: розвиток емоційної самосвідомості вчителів і учнів. 3. Саморегуляція: інструменти для керування емоціями та підтримки позитивної атмосфери. 4. Мотивація: як підтримувати мотивацію учнів через емоційний інтелект. 5. Емпатія і соціальні навички: розвиток емпатії та здорових стосунків в класі.

Тема 49. Розвиток емпатії: методи створення здорових стосунків у класі.

Ключові питання теми: 1. Вступ до емоційного інтелекту: основи та значення для школи. 2. Усвідомлення емоцій: розвиток емоційної самосвідомості вчителів і учнів. 3. Саморегуляція: інструменти для керування емоціями та підтримки позитивної атмосфери. 4. Мотивація: як підтримувати мотивацію учнів через емоційний інтелект. 5. Емпатія і соціальні навички: розвиток емпатії та здорових стосунків в класі.

Тема 50. Психологічна підтримка жертв булінгу: інструменти для педагогів

Ключові питання теми: 1. Вступ - знайомство з ГО «Не цькуй» та її місією. 2. Історія створення - короткий огляд заснування організації. 3. Основні напрямки роботи - психологічна підтримка, освітні кампанії, тренінги. 4. Волонтерська діяльність - роль волонтерів у поширенні ідеї ненасильства. 5. Психологічна підтримка - як працюють з постраждалими. 6. Залучення громади - співпраця з освітніми установами та місцевими громадами. 7. Результати роботи - показники ефективності та зміни в громадах. 8. Заключення - заклик до об'єднання для створення безпечного середовища.

Тема 51. Психологічна витривалість: курс ментального здоров'я та натхнення для сучасного педагога

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває потребу ментального здоров'я, тому цей тренінг побудований так щоб могли навчити педагогів практики внутрішньої резильєнтності

Тема 52. Від співчуття до дії: як створити атмосферу психологічної безпеки у класі

Ключові питання теми: Етапи емоційного розвитку дитини Вікові особливості емоцій Типові труднощі та потреби Роль вчителя у формуванні емоційної зрілості Вчитель як емоційний приклад Вплив стилю спілкування та атмосфери в класі Практичні інструменти для підтримки емоційного розвитку

Тема 53. Емоційна рівновага в навчанні: майндфулнес-практики для учнів і педагогів.

Ключові питання теми: Програма може включати теоретичні блоки

усвідомленість, нейрофізіологія, психологічні ефекти та практичні модулі дихальні вправи, медитації, тілесні практики, розвиток емоційної регуляції. Програма зазвичай складається з кількох сесій, які поступово формують навички концентрації, стресостійкості та емпатії. Очікувані результати: Для учнів: покращення концентрації, зниження тривожності, розвиток емоційної грамотності. Для педагогів: профілактика вигорання, підвищення стресостійкості, ефективніша взаємодія з класом. Для освітнього середовища: створення більш спокійної, підтримуючої атмосфери навчання.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи:

1. Закон України Про вищу освіту
2. Закон України Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій
3. Закон України Про дошкільну освіту
4. Закон України Про загальну середню освіту
5. Закон України Про інноваційну діяльність
6. Закон України Про наукову і науково-технічну діяльність
7. Закон України Про наукову і науково-технічну експертизу
8. Закон України Про освіту
9. Закон України Про позашкільну освіту
10. Закон України Про професійно-технічну освіту
11. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні
12. Національна доктрина розвитку освіти
13. Положення про державний вищий навчальний заклад
14. Положення про дистанційне навчання
15. Положення про інститути післядипломної педагогічної освіти
16. Положення про організацію навчального процесу
17. Постанова кабінету міністрів України від 28.03.2002 № 379 Про затвердження Державної програми "Вчитель"

Основна література:

1. Айві А. Цілеспрямоване інтерв'ювання і консультування: сприяння розвитку клієнта. Пер. з англ. Київ.: Сфера, 1998. 342 с.
2. Андрищенко Т.К. Розвиток рефлексивної компетентності педагога: теорія і практика. Наук.-метод. посібник. Черкаси : КНЗ «ЧОІПОПП ЧОР», 2022. 72 с.
3. Безпека під час навчання: рекомендації щодо організації укриття. URL: <https://bit.ly/3YITGVN>
4. Бех І. Д. Рефлексія у духовному «Я» особистості. Рідна школа. 2011. С. 9-14.
5. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: [монографія]. Київ : Атіка, 2008. 684 с.
6. Богомолець О. В. та ін. Екстрена медична допомога (догоспітальні протоколи) : посібник / за ред. Богомолець О.В., Рошчина Г.Г. Київ : Юстон, 2016. 211 с.
7. Борисенко В. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підхід. 2017. URL: <https://bit.ly/3hxpBSJ>
8. Васильченко А.А. та ін. Епідеміологія. Київ: Здоров'я, 1993. 464 с.
9. Волощенко О., Козак О. Інтеграція медіаграмотності у навчальний предмет «Я досліджую світ» : навчально-методичний посібник. Київ : Академія вільної преси, Центр вільної преси, 2020. 36 с.
10. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія

досвіду. Вища освіта України. № 3. 2008. С. 23-30.

11. Даниленко Л.І. Вивчення фізичних явищ у живій природі у процесі викладання курсу біології: навч.- методичний посібник / Л.І. Даниленко. Черкаси: Редакційно-видавничий відділ Черкаського ОПОПП, 2010. 110 с.
12. Денисенко О. Накази з кадрових питань : оформляємо без помилок І Олександр Денисенко // Практика управління закладом освіти. -2022. - № 1. - URL: <https://rn.edirshkoly.mcfr.ua/945958?forccDeviceType^1>
13. Державний стандарт базової загальної освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
14. Деякі питання організації та проведення супервізії: наказ МОН від 18.10.2019 р. №1313. URL: <https://bit.ly/3Vm9jeg>
15. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник, 3-ге вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 304 с.
16. Доброго ранку! Ми раді, що ви тут! Посібник для педагогів про проведення ранкових зустрічей. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», 2016. 52 с.
17. Дуткевич Т.В. Техніка управлінської діяльності в закладі освіти. Київ: КНТ, 2020. 194 с.
18. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. Харків : Вид. група «Основа». Серія «Золота педагогічна скарбничка». 2009. 176 с.
19. Закони екології Коммонера. URL: <https://bit.ly/3VzEWjA>
20. Закони екології Коммонера. URL: https://pidru4niki.com/1960120837942/ekologiya/zakoni_ekologiyi_kommonera
21. Зубенко Л. Г., Немцов В. Д. Культура ділового спілкування : навч. посіб. Київ: «Ексоб», 2002. 200 с.
22. Зцілення травм війни: психосоціальний аспект / автор-упор. Т. Артеменко. Черкаси: КНЗ «ЧОІПОПП Черкаської обласної ради», 2022. 80 с. URL: <http://oirorped-sp.net/?q=node/76861>
23. Ісаєва Г. Метод проектів – ефективна технологія навчання. Підручник для директора. Київ : Плеяди. №9-10. 2005. С.4-10.
24. Коваль А.П., Культура ділового мовлення: писемне та усне ділове спілкування. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ, 1997. с. 193-280.
25. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 34-35, ст. 458.
26. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 34-35, ст.458.
27. Компетентнісний підхід: ідеї для реалізації на уроках. URL: <https://bit.ly/3iujpsL>
28. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. URL: <https://bit.ly/3cp4kEx>
29. Копосов П. Нова українська школа : дидактичні особливості організації навчально-ігрової діяльності учнів 1-2 класів : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Фабула», 2021. 160 с.
30. Кремень В. Г. Світ знання : людина, наука, освіта. Київ : Знання України, 2016. 87 с.
31. Лаппо В. В. Основи педагогічних досліджень : навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ : НАІР, 2016. 284 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/2250.pdf>
32. Линьов К. Концепція розвитку закладу освіти: з чого починати (част. 1). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=WMiLcW77tyM>
33. Литвиненко Г., Клясен Н. Управління проектами: сутність та особливості застосування в освіті. Рідна школа. 2017. №11-12. С. 39-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2017_11-12_9
34. Ломакович С.В., Панченков О.А., Терещенко В.М. Участь у проекті PISA як потенційна можливість побачити вітчизняну освіту без «прикрас». Вісник. Тестування і моніторинг в освіті. 2015. № 11-12. С.

- 19-23. URL: <http://surl.li/edkle>
35. Любченко Н. В. Потенціал кластерних механізмів в управлінні освітою в умовах децентралізації влади. Вісник післядипломної освіти. Серія: Управління та адміністрування. 2016. Вип. 2 (31). С. 65-81.
 36. Машовець М.А., Науменко М.С. Особливості емоційно-ціннісного спілкування в сучасній українській сім'ї. Молодий вчений. 2018. № 8.1 (60.1). С. 80 – 84.
 37. Менеджмент та маркетинг в сучасних освітніх організаціях: колект. навч. посіб. / Авт. колектив: за ред. З.В. Рябової. - Київ : НАПН України, Ун-т менедж. освіти, 2021.-273 с.
 38. Мойсеюк Неля. Педагогіка. URL: <https://bit.ly/3z9M8cc>
 39. Овчаренко О.П., Лазар А.П., Матюшко Р.П. Основи радіаційної медицини: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2002. 208 с.
 40. Онопрієнко О.В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів: сутність і методика здійснення. Український педагогічний журнал. 2016. № 4. С.36 – 42.
 41. Пантелюк М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення. Київ: ЦУЛ, 2020. 224 с.
 42. Пішун С.Г. Позитивний ресурс власного «Я» в координатах професійної діяльності майбутнього педагога. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2019. Вип. 32. С. 367-372.
 43. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / О. Кириленко, Б. Малиняк, В. Письменний, В. Русің // Асоціація міст України. - К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015.-396 с.Васянович Г. П. Педагогічна етика : навч. посіб. Г. П. Васянович. - Львів : Сподом, 2010.-420 с.
 44. Податковий кодекс Україн. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
 45. Правило кисневої маски для педагогів: практичні вправи для відновлення в травматичних обставинах від Тетяни Тимошенко. URL: <https://bit.ly/3uydYxV>
 46. Про деякі питання організації надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії) у сфері загальної середньої освіти : Наказ МОН від 20.09.2024 №1349. URL: <https://bit.ly/4gz4fh2>
 47. Про забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 р. № 4004-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 27, ст. 218. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12#Text>
 48. Проектування індивідуальної освітньої траєкторії професійного розвитку педагога : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Біла Церква, 13 червня 2019 р.) / Упор. Л. А. Литвиненко. - К., 2019.- 189 с.
 49. Редько В.Г. Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика: монографія / В.Г. Редько. Київ: Педагогічна думка, 2017. 628 с.
 50. Рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти : наказ МОНУ від 01.04.2022 №289. URL: <http://surl.li/cooqg>
 51. Робінсон К. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту. / переклад з англ. Г. Лелів. Львів : Літопис, 2016. 258 с.
 52. Розвиваємо громадянські компетентності з 1 класу / під заг. ред. Н.Бібік, М.Араджіоні. Київ : ФОП «Парашин К.С.», 2018. 880 с.
 53. Рябова З.В., Кравченко Г.Ю. Метод проектів у розвитку якості початкової освіти. Харків : Вид-во «Ранок», 2013. 144 с.
 54. Самооцінювання закладу освіти: ефективний інструмент підвищення управлінської діяльності. URL: <https://bit.ly/3wUZ8lt>
 55. Северинова А.М. Безперервний характер освоєння системи фізичних

знань – основа фізичної грамотності. Педагогічний вісник. 2021. №3 (105). С.42-44.

56. Северинова А.М., Якуша Л.Г. Фізика на кухні. Експеримент в домашніх умовах. Програма курсу за вибором з фізики для 8 класу. Черкаси: ЧОПОПП, 2021. 16 с.
57. Скрипник М. І. Технології професійного розвитку педагогів: методичний poradnik. Київ, 2016. 231 с.
58. Супервізія : професійна підтримка і професійний розвиток педагогів : poradnik для супервізорів (наставників). - URL : <http://www.ussf.kiev.ua/images/news/2019.09.18/%D0%A1%D1%83%D0%BF%D0%B5%P1%80%P0%B2%P1%96%P0%B7%P1%96%P1%8F.pdf>
59. Типова освітня програма для учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом Р.Б.Шияна : наказ МОН України від 12.08.2022 № 743) URL: <https://cutt.ly/p018HA1>
60. Типові освітні програми. URL: <https://bit.ly/3EW5dlM>
61. Управлінська діяльність керівника навчального закладу : [навч. посібн.]. Вінниця, 2018. 196 с.
62. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі: навч.-метод. посіб. / О.І. Пометун. Київ, 2020. 104 с.
63. Фінансовий сенсей. Дія. Цифрова освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/finansovyy-sensey>
64. Фісун О.В. Педагогічна фасилітація як багатозначний феномен. Зб. наук. праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди. «Засоби навчальної та науково-дослідної роботи», 2010. Вип. 34, 133-139.
65. Чернявська А. Емоційний інтелект – запорука успішного навчання. Молодь і ринок, 2012. № 12. С. 136-139.
66. Читай, міркуй, твори: інтегровані компетентнісно орієнтовані завдання для учнів 3-4 класів Нової української школи / С. Гаряча, Л.Добровольська, В.Андросова. Черкаси : видавець Чабаненко Ю.А., 2020. 68 с.
67. Ягенська Г.В. Формування дослідницьких умінь учнів 7-9 класів на уроках та в позакласній роботі з біології / Г.В. Ягенська. Луцьк. 105 с.
68. Яценко Т.О. Формування читацької компетентності учнів як головна проблема шкільного літературного навчання. Наукові записки, 2009. № 1. С. 69-71.
69. DLL 10: DaF für Jugendliche: Deutsch als Fremdsprache.Klett Sprachen GmbH, 2016. 199 s.
70. Profil européen pour la formation des enseignants de langue étrangère : un cadre de référence (Le Guide). URL: <http://surl.li/ealao>
71. Stroebe, M., Schut, H. (2010). The dual process model of coping with bereavement: rationale and description, Death Studies, 23:3, 197-224. URL: <https://doi.org/10.1080/074811899201046>

Додаткова література:

1. Барна І.В. Біологія: довідник школяра та абітурієнта / І. Барна. Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. 768 с.
2. Безпечна і дружня до дитини школа в контексті реформи «НУШ» / В.Пономаренко, Т.Воронцова, О.Сакович. URL: <http://surl.li/dwuik>
3. Величко Л.П. Інтегративні завдання на основі синхроністичної таблиці / Біологія і хімія в рідній шк. 2017. №5. С. 29-32.
4. Гоулман Даніел, Бояціс Річард, Маккі Енні. Емоційний інтелект лідера / пер. з англ. Валерія Глінка. 3-тє вид. К.: Наш Формат, 2021. 288 с.
5. Дитяча та юнацька психотерапія. Теорія і практика в сучасних наукових дослідженнях / За заг. ред. Г. Католик. Колективна монографія. Львів : Астролябія, 2012. 312 с.
6. Інструменти для оцінювання рівня безпеки, комфорту та здоров'я школи і планування змін. URL: <https://bit.ly/3kLtGkM>
7. Калініна Л. М. Реформування освіти в Чеській республіці. Вересень.

2013. № 1-2 (62-63). С. 10-24.

8. Клокар Н. І. Освітній кластер як альтернативна модель професійного розвитку керівників закладів освіти. Вісник післядипломної освіти. Серія: Педагогічні науки. 2018. Вип. 6 (35). С. 94-109.
9. Конституція України. Основний закон. Київ, 1996.
10. Котлер Ф. Стратегічний маркетинг для навчальних закладів / Ф. Котлер, Карен Ф. А. Фокс ; пер. с англ. Київ : УАМ, Вид. Хімджест, 2011. 580 с.
11. Меморандум співпраці між усіма учасниками освітнього процесу: педагогами, учнями та батьками. URL: <https://bit.ly/3zxHqYt>
12. Пітерсон Д. 12 правил життя. Як перемогти хаос/ пер. з англ. Дмитро Кожедуб. 3-тє вид. Київ: Наш формат, 2021. 384 с.
13. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2020 р. № 672 «Деякі питання професійного розвитку педагогічних працівників». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/672-2020-%D0%BF#Text>
14. Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі : указ Президента України від 25.05.2020 №195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text>
15. Про позашкільну освіту : Закон України від 22.06.2000. №1841-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 46, ст. 393. Режим доступу: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text>
16. Пушкарьова Т. О. Педагогічне проектування в системі загальної середньої освіти: теорія і практика: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2017. 308 с.
17. Скиба Микола. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. URL: <https://bit.ly/30xzdEL>
18. Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності : наказ МОН України від 10.12.2021 №1340. URL: <https://bit.ly/3XRhd0W>
19. Удовицька Т. А. «Кліпове мислення» молоді: особливості прояву у процесі навчання (до постановки проблеми). Вища освіта України : теорет. і наук.-метод. часопис. Вип. 31. Т. VIII (50). Інститут вищої освіти НАПН України, 2013. 407-416.
20. Шевчук А. С. Дитячі розваги і свята (у схемах, таблицях, визначеннях, сценаріях) : навч.метод. посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2020. 336 с.
21. Щербак О.І., Софій Н.З., Бович Б.Ю. Теорія і практика оцінювання навчальних досягнень: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, Лілея-НВ, 2014. 136 с.
22. Basque J. La conception de cours à distance. Une réflexion. URL: <http://surl.li/eakwq>